

програми вивчення й оцінки різних чинників, від яких залежить успіх виробничої і ринкової політики.

2. Маркетингова діяльність за кордоном охоплює не тільки збут, а й інші сфери діяльності, а саме: науково-дослідницькі розробки, виробництво, постачання, та фінанси. Міжнародний маркетинг підвищує прибутковість операцій завдяки зниженню ступеня ризику та невизначеності на світових ринках, які вищі, ніж на національних. Так, за результатами досліджень причин прорахунків та невдач у міжнародному бізнесі, 53 % припадає на частку маркетингу, 35% пов'язані з управлінням, 12% – з правовими, виробничими та фінансовими прорахунками.

3. Призначення маркетингових досліджень – забезпечення інформацією, яка є необхідною у процесі управління маркетингом, а саме: аналізу, розробки маркетингових стратегій, планування, контролю й регулювання маркетингової діяльності.

4. Необхідність маркетингового дослідження зумовлена потребою зниження ризику прийняття невірних рішень за рахунок кращого вивчення й розуміння стану та динаміки факторів міжнародного ринкового середовища.

Список використаних джерел

1. Пітель Н.Я. Маркетинговий менеджмент підприємств АПК – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. УДК 65.012.32:631.1.027

2. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Богачов В.І. Експортний маркетинг в діяльності підприємств АПК України / В.І. Богачов, Н.В. Шашло – 2010. Режим доступу: URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mtip/2008_14/bogachev.pdf.

4. Закон України № 1792-VIII від 20.12.2016 «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1792-19>

5. Маркетинг в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1333060741020/ekonomika/marketing_upravlinni_zovnishnoekonomichnoyu_diyalnistyu_pidpriyemstva

6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/> та ін.;

7. Ілляшенко С. Маркетингові дослідження: Навчальний посібник / Сергій Ілляшенко; За ред. Сергія Ілляшенка.; М-во освіти і науки України, Сумський держ. ун-т. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 191 с.

8. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібн. / Кириченко О. А. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2002. – 384 с.

УДК 631.115.8(477)

Я.Я. РИБАК,

молодший науковий співробітник Національного наукового Центру «Інститут аграрної економіки»

Рівень розвитку молочарських кооперативів в Україні. Ринок молока

Стаття присвячена вивченню сучасного стану розвитку молочарських кооперативів та ринку молочної продукції в Україні. Досліджено основні проблеми на шляху розвитку заготівельно-збутових кооперативів, проаналізовано ринкове середовище щодо заготівлі і збуту молока та молочної продукції від господарств населення. Обґрунтовано необхідність розвитку молочарських кооперативів в Україні та їхнє значення в забезпеченні зайнятості сільського населення, розвитку економічної і соціальної складової на селі. Відзначено важливу роль кооперативів що стосується питань продовольчої безпеки країни. Запропоновано напрямки та механізми розвитку молочарських кооперативів: заходи інформаційного просвітництва серед сільського населення; спрямованість молочарських кооперативів на вирішення низки складностей пов'язаних з виробництвом молока в господарствах населення (кооперативні пасовища, штучне осіменіння та ветеринарний догляд; створення власного кормовиробництва); залучення до співпраці органів влади, проекти міжнародної підтримки, навчальні та наукові заклади.

Ключові слова: сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, кооперативна освіта, ринок молочної продукції.

Я.Я. РЫБАК,

младший научный сотрудник Национального научного центра «Институт аграрной экономики»

Уровень развития молочных кооперативов в Украине. Рынок молока.

Статья посвящена изучению современного состояния развития молочных кооперативов и рынка молочной продукции в Украине. Исследованы основные проблемы на пути развития заготовительно–сбытовых кооперативов, проанализировано рыночную среду по заготовке и сбыту молока и молочной продукции от хозяйств населения. Обоснована необходимость развития молочных кооперативов в Украине и их значение в обеспечении занятости сельского населения, развития экономической и социальной составляющей на селе. Отмечено важную роль кооперативов что касается вопросов продовольственной безопасности страны. Предложены направления и механизмы развития молочных кооперативов: меры информационного просвещения среди сельского населения; направленность молочных кооперативов на решение ряда сложностей связанных с производством молока в хозяйствах населения (кооперативные пастбища, искусственное осеменение и ветеринарный уход, создание собственного кормопроизводства) привлечение к сотрудничеству органов власти, проекты международной поддержки, учебные и научные заведения.

Ключевые слова: *сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, кооперативная образование, рынок молочной продукции.*

Ya. RYBAK,

Scientific Associate National Scientific Center «Institute of Agrarian Economics»

Level of development of milk cooperatives in Ukraine. The milk market

The article is devoted to the study of the current state of development of milk cooperatives and the dairy market in Ukraine. The main problems on the development of stock–purchase cooperatives were explored, the market environment concerning harvesting and marketing of milk and dairy products from the households was analyzed. The necessity of development of milk cooperatives in Ukraine and their importance in providing employment of rural population, development of economic and social component in rural areas is substantiated. The role of cooperatives concerning the issues of food security of the country was noted. Areas and mechanisms of development of milk cooperatives are offered: measures of informational education among rural population; The focus of milk cooperatives on the solution of a number of complexities associated with the production of milk in households (cooperative pastures, artificial insemination and veterinary care, the creation of own fodder production); Involvement of the authorities, international support projects, educational and scientific institutions.

Keywords: *agricultural servicing cooperative, cooperative education, dairy market .*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку сільського господарства в Україні спостерігається тенденція до укрупнення товарного виробництва. За останні роки значного розвитку досягли агрохолдинги та інші великі сільськогосподарські підприємства–латифундисти. Це призводить до виникнення багатьох проблем в сільській місцевості, зокрема: високий рівень безробіття, відсутність робочих місць, низький рівень життя, недостатня кількість фінансових ресурсів для закупівлі обладнання, високий рівень міграції, низька довіра до уряду та ЗМІ, відсутність програм навчання веденню підприємницької діяльності на селі, недостатній доступ селян до юридичних консультацій і можливостей співпраці, розвал соціальної інфраструктури.

В останні роки великої популярності набуває розвиток обслуговуючих кооперативів, зокрема молочарських серед дрібних та середніх виробників сільськогосподарської продукції. Проте через значні проблеми розвитку таких формувань (наявність великої кількості посередницьких структур та відсутність здорової конкуренції на аграрному ринку) кооперативи потребують значної підтримки з боку держави. Підтримка та розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів приведе до збільшення обсягів виробництва якісної сільськогосподарської продукції, зростання соціального капіталу та підвищить добробут селян. Світовий досвід підтверджує ефективність запровадження кооперації в сільському господарстві. В

деяких розвинутих країнах від 40 до 90 % виробленої продукції реалізується через систему сільськогосподарської кооперації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В даний час все більше назриває необхідність відродження сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Цій темі присвятили свої праці вчені-аграрники Й.Децовський [11], В.Зіновчук [3;4], Корінець Р.Я., М.Малік [6;7], Л.Молдаван [8], А.Пантелеймоненко [9], В.Цимбал [10] та інші науковці. У їхніх доробках можна чітко простежити розвиток кооперації Галичини у міжвоєнні роки і до сьогодні, зрозуміти суть кооперації, її переваги для простого селянина-господаря й роль у відродженні українського села. Важливе значення для розвитку кооперації мають дослідження, в яких розкривається сутність сучасних кооперативних формувань та особливості їх організації як в Україні, так і за її межами. Проте проблеми та перспективи розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, з огляду на їх актуальність, потребують подальшого дослідження.

Метою даної статті є розкриття проблем у розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та стану ринку молока, висвітлити сучасний рівень організації кооперативних структур і виявити фактори, які негативно впливають на розвиток кооперативного руху в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток ринку молока та молокопродуктів в Україні проходить у складних організаційно-економічних і фінансових умовах. Визначальною тенденцією на рин-

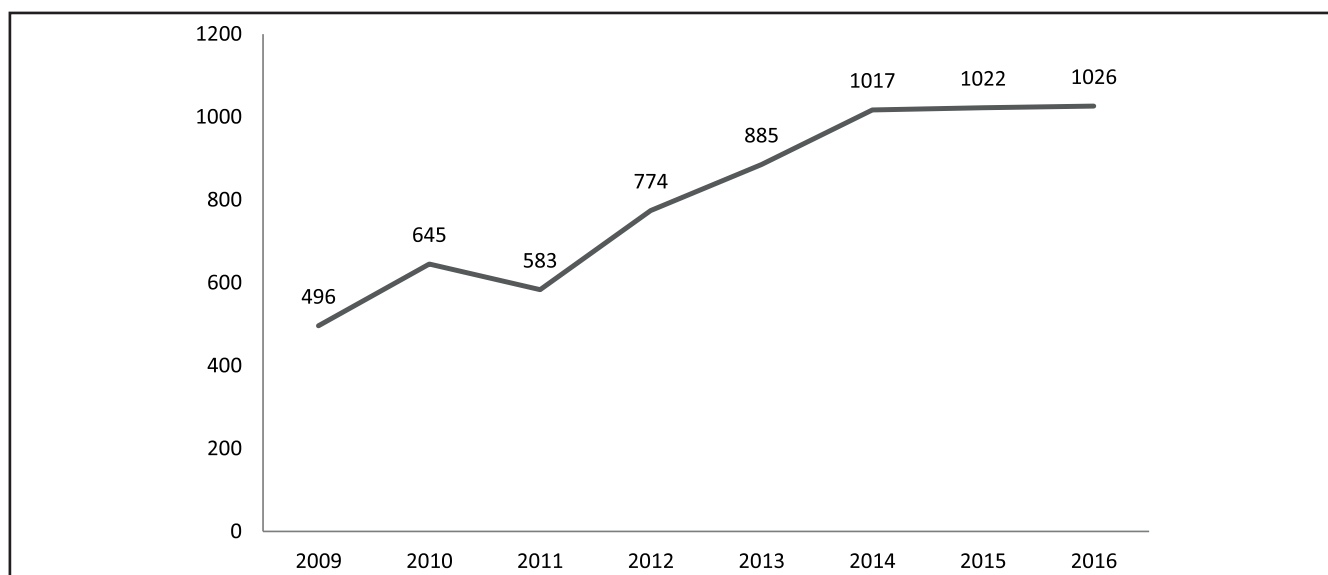
ку молока України останні п'ять років було значне підвищення цін як на молочну сировину, так і на готову продукцію. Високий рівень цін не тільки сприяв зростанню ефективності роботи молочної галузі, але й значно мотивував імпорт закордонної молочної продукції на український ринок.

Обсяги виробництва молочної продукції залежать від обсягів виробництва молока та стану тваринництва в країні. Чисельність поголів'я корів протягом 2011 – 2016 рр. в Україні зменшувалася на 8,3 %. У 2016 р. порівняно з 2015 р. зниження становило 1,8 %.

Ще один важливий чинник, що формує пропозицію на ринку, – продуктивність корів. За розрахунками, проведеними згідно з даними Держстату, в Україні виробництво молока за період незалежності скоротилось у 2,1 раза і у 2016 р. становило лише 10,39 тис. т (у 1990 р. – 24,5 млн т). Спад відбувся здебільшого за рахунок зменшення частки молока, виготовленого сільськогосподарськими підприємствами, у 7,4 раза. Водночас у господарствах населення виробництво молока за цей період зросло в 1,5 раза.

Проілюстровані дані кількості зареєстрованих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України в 2009–2016 рр. (див. рисунок) свідчать, що їх кількість досягла свого максимуму у 2016 році.

Значне зростання кількості кооперативів протягом 2011 – 2014 рр. свідчить про активну державну підтримку щодо розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Станом на

Динаміка кількості зареєстрованих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України

Джерело: складено автором за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України

01.01.2016 року кількість кооперативів збільшилась і становить 1026 одиниць.

Так, якщо у 2005 році обслуговуючих кооперативів було 1127 од., то на початок 2012 року – 774 тобто на 353 од. менше, або на 31,4%. Якщо порівнювати з 2016р. то можна сказати, що розвитку, в порівнянні із 2005р., не відбулось. При цьому далеко не всі вони реально функціонують.

В цілому створення та діяльність молочарських сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні відбувається нерівномірно, що не дозволяє забезпечити отримання продукції високої якості, оскільки у цих виробників відсутні умови для впровадження новітніх технологій утримання та годівлі тварин. Молоко, вироблене у господарствах населення, відповідає вимогам лише другого ґатунку, тоді як вироблене на великих сільськогосподарських підприємствах в основному реалізується вищим і першим ґатунком.

За розрахунками, проведеними згідно з даними Держстату, протягом останніх 10 років частка молока, закупленого на сільськогосподарських підприємствах, була найвищою у 2013 р. (49,1%), найнижчою – 27,5% – у 2007 р., в інші роки знаходилась у межах 31,5 – 44%. Дослідженням встановлено, що у 2012 р. вперше за останнє десятиріччя обсяги закупівлі молока на сільськогосподарських підприємствах перевищили його кількість від господарств населення. Розбіжність становила 270,4 тис. т, або 13,5%.

У 2013 році частка молока, придбаного переробними підприємствами у с/г товаровиробників, становила 50,9% проти 48,3% у 2012 році. В той час як частка сировини, придбаної в населення, скоротилась до 39,9% з 42,6%, відповідно.

Але останні роки спостерігається обнадійлива тенденція щодо покращення якості молока. Так, частка молока екстра класу при закупівлі у всіх категоріях господарств у 2015 році зросла з 3,2% до 4,4%, вищого ґатунку – з 20% до 23%. Відповідно, скоротилась частка молока нижчої якості: відсоток молока II ґатунку зменшився з 34% до 31%.

Зазначимо, що з молока, закупленого в корпоративному секторі, 9,8% – це молоко екстра класу; 34,3% – молоко вищого ґатунку; і 34,3% – першого. В той же час, населення поставило на переробку 13,1% молока першого ґатунку та 82,6% другого [14].

Одним із факторів стабільного розвитку галузі молочного скотарства є сприятлива цінова си-

туація. Ціни на молочну сировину в Україні формуються під впливом трьох основних чинників: попиту з боку молокопереробних підприємств, сезонності виробництва і частково зміни основних виробничих витрат, що формують собівартість молочної сировини як для товаровиробника, так і з урахуванням можливих витрат переробних підприємств.

У 2012 році уряд затвердив мінімально допустимий рівень цін на молоко. Постановою № 807 від 22 серпня 2012 року «Про затвердження мінімально допустимого рівня цін на молоко на 2012 рік» було затверджено мінімально допустимий рівень цін у гривнях за 1 т (без урахування податку на додану вартість) на молоко незбиране (не піддане будь-якій обробці, переробці чи пакуванню для потреб подальшого продажу) другого ґатунку у розмірі 2200 грн/т. Активна дія цієї Постанови дозволила підвищити наприкінці року закупівельні ціни для господарств населення.

У 2009 – 2013 рр. закупівельні ціни на молоко від усіх категорій господарств відзначалися значними коливаннями. Найбільш стрімким було зростання закупівельних цін на молоко у 2010 р.

Згідно з даними Держстату, у 2014 р. середня ціна, яка склалась в Україні на молоко та молочні продукти, продані переробним підприємствам від усіх категорій господарств, становила 2386,2 грн/т проти 2736,1 грн/т у 2013 р., тобто на 12,8% нижча. За інформацією Мінагрополітики, у 2014 року середньозважена закупівельна ціна на молоко I ґатунку, вироблене в сільськогосподарських підприємствах, становила 4,04 тис грн/т, II ґатунку – 2,8 тис грн./т.

Ціна молока I ґатунку була найнижчою у Кіровоградській області (3,1 тис грн./т), а найвищою – в Харківській – 4,15 тис грн/т. Середня ціна на молоко II сорту коливалася за регіонами від 2,2–2,4 тис. грн/т у Тернопільській, Івано-Франківській, Львівській областях до 3–3,3 тис. грн/т у Київській, Херсонській, Донецькій та Полтавській областях.

Нестабільність цінової ситуації викликана багатьма чинниками. Собівартість виробництва молока на агропідприємствах зростає паралельно з підвищенням попиту на нього з боку переробних підприємств, які прагнуть не тільки забезпечити внутрішній ринок, а й збільшити обсяги експорту.

Разом з тим, упродовж 2015 року ціни на молоко в багатьох країнах перебували на нижчому рівні за українські. Так, у липні середня ціна на молоко в

Україні (враховуючи базові показники жиру 3,4 %, білка – 3 %) становила 3,6 тис. грн/т. При цьому у Польщі, Естонії, Латвії, Німеччині, Новій Зеландії молоко закуповували дешевше 3 тис. грн/т у гривневому еквіваленті. У грудні закупівельні ціни на молоко першого сорту (3,4% жиру і 3,0% білка) в середньому вже склали 4,65 тис. грн. / т, тоді як у Німеччині молоко з жирністю 4,0% і білком 3,4% коштувало 420 €/т, в США – 350 €/т (3,7% жиру), а в Новій Зеландії – 390 €/т (4,2% жиру і 3% білка). Зі збільшенням обсягів виробництва молока, збільшились і обсяги виробництва цільно-молочної продукції (ЦМП).

Важливою характеристикою рівня розвитку молочного сектора будь-якої країни є виробництво молока на одну особу. У 2016 році споживання молока та молочних продуктів на 1 особу у перерахунку на молоко в країні склало 243,3 л на рік – це в 3 рази нижче європейського рівня. Найбільше молока на одну особу вироблено у Данії – 873 кг, далі йдуть Нідерланди – 707, Білорусь – 683, Швейцарія – 536 та Фінляндія – 426 кг. У цих країнах і найвищий рівень споживання на одну особу. [11]

За рекомендаціями Міністерства охорони здоров'я з річних норм необхідне споживання молока однією особою на рік становить 380 кг. Тоді загальний фонд його споживання в Україні мав би становити щонайменше 17 млн т. це говорить про те, що в Україні ще не повністю використані резерви наповнення внутрішнього ринку молоком та молочною продукцією.

Переломним став 2013 рік. Саме тоді Україна скоротила продаж на зовнішні ринки такої продукції, як молоко і вершки згущені та сири і наростила обсяги експорту масла, молочної сироватки, молока та вершків незгущених. В минулому році Україна експортувала 59 тис. т сиру, що на 13% менше за показники 2012 року [15].

Основними країнами збуту молочної продукції були Російська Федерація, Молдова, Казахстан, Туркменістан та інші країни пострадянського простору.

Щодо подальших перспектив, то слід очікувати продовження помірного зростання молочного ринку, незважаючи на складну економічну ситуацію.

Причому зростання продовжиться як за рахунок збільшення виробництва, так і за рахунок імпорту. Імпорт буде збільшуватись тому, що європейські молочні продукти вже зараз цілком

здатні конкурувати з українськими не тільки якістю, а й за ціною, адже вартість сировини в Європі нижче, ніж в Україні. Однак для того, щоб почати експансію, європейським виробникам потрібно наростити виробництво молока на своїх ринках, що вимагає певного часу.

Щодо розвитку та створення кооперативів, які одним із основним напрямків своєї спеціалізації визначали збір та заготівлю молока, надання супутніх сервісних послуг своїм членам, тобто так званих молочарських кооперативів, то можна говорити, що починаючи з 2000 року не був в Україні рівномірним. Найбільш активно створення кооперативів відбулося у 2009 році, коли в цілому по Україні їх було зареєстровано біля 60. Певну роль у цьому зіграла Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 2009 року № 723 «Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів». За декілька років до цього, так само як і за два останні роки, щорічна кількість зареєстрованих кооперативів становила близько 20. Разом з тим, із зареєстрованих кооперативів лише певна частина наразі веде господарську діяльність по збору та реалізації молока. 2011 року лише 60 кооперативів реалізували молоко, при цьому середній об'єм закупівель молока на один кооператив становить близько 500 кг/день. Лідерами по об'єму заготівлі молока в день по результатах 2015 року стали кооперативи Вінницької області, створені ще 2006 року. Деякі з них заготовляють 3 т/день і більше [12].

Наприклад, у с.Панка Сторожинецького району Чернівецької області з 11 травня 2011 року функціонує районне об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів під назвою «Господар Підгір'я». До його складу входять три сільськогосподарських обслуговуючих кооперативи: «Новобросківецький», «Стор-Агрогромада», «Комарівська Нива». При підтримці Сторожинецької районної ради та налагодженій співпраці з Міжнародною благодійною організацією «Добробут громад» в жовтні 2012 року було запущено кооперативний молокопереробний завод «Молочний край» максимальною потужністю 12 тон за зміну.

При створенні кооперативного заводу залучено кошти й майно загальною сумою 1372.6 тис грн., із них:

– кооперативу «Новобросківецький» – приміщення площею 780 кв.м вартістю 525 тис.грн і кошти 10.8 тис.грн.;

– кооперативу «Стор–Агрогромада» – кошти 13.6 тис.грн;

– Сторожинецької районної Ради – кошти 423.2 тис.грн;

– Чернівецька обласна Рада – кошти в розмірі 400 тис.грн.

Кооператив надає послуги з переробки молока своїм членам, яких нині нараховується понад 700 осіб. А готова продукція кооперативу, на відміну від приватних заводів, має високі якісні характеристики та нижчу реалізаційну ціну [13].

У селі Сушки Козельщинського району Полтавщини укрупнення вирішили досягти іншим чином – організували молокоприймальний кооператив, що об'єднав десятки звичайних селян, які утримують корів. У 2011 році тут було створено сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (СОК) «Молочник–Сушки», завданням якого є збирання молока від населення, охолодження й відправка на молокозавод.

У реалізації цього проекту селянам допомогла Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба, яка знайшла фінансування через фундацію «ХайферПроджектІнтернешенл» і компанію «Данон–Україна». Власне ця компанія й купує молочну сировину у товаровиробників. Головною ланкою СОК «Молочник–Сушки» є закупівельний пункт із танком–охолоджувачем, а також невеличка лабораторія, де визначають якість молока. Остаточний результат щодо вмісту сировини визначає районна ветлікарня.

У ході дослідження з'ясувалося, що високих показників, які й визначають ціну на молоко, досягти було досить непросто. Із селянами, які утримують максимум по 3–4 корови, разом із дорадчою службою проводилися навчання з годівлі тварин, особливостей догляду, правильного доїння та охолодження молока. Завдяки цій програмі надії в селян зросли в середньому на 30%.

Нині кооператив налічує 160 постійних членів, які утримують загалом 280 голів ВРХ, і ще кілька десятків здавачів, які не є членами СОК «Молочник–Сушки». Члени кооперативу мають низку переваг перед звичайними селянами, які здають молоко. Це щомісячні бонуси за якість молока в розмірі до 100 грн, забезпечення спеціалістами кооперативу ветеринарного догляду, осіменіння

тварин. В Сушках запроваджена програма передачі корови: теля від одержаної в дарунокголштинської корови селянин повинен передати сусідові на безоплатній основі. Пройде кілька років і порідний склад корів у селян якісно зміниться.

Питання ціни тут стоїть гостріше, ніж на будь-якій іншій фермі. Адже ніхто не відміняв закупівельні контори, які іноді можуть запропонувати навіть вищу, ніж кооператив, ціну. Посередники можуть платити за літр навіть 3 грн, однак влітку пропонують значно менше. Водночас кооператив гарантує доволі стабільну ціну на молоко базисної жирності. Хоч це й не ферма, однак селянам спільними зусиллями вдалося досягти того рівня якості сировини, що вимагає «Данон», і тепер вони почуваються захищеними. Звичайно, не завадила б також і державна підтримка. Проте з усього видно, що українське молочне тваринництво може розвиватися і в межах невеликих ферм та кооперативів. Думка про те, що за нинішніх умов зможе вижити лише великотварна ферма, не підтверджується на практиці. У разі створення невеликої ферми чи кооперативу селянам удалося переконати молокопереробні підприємства в якості свого молока й отримати за нього стабільну та достойну ціну.

Досвід існуючих кооперативів засвідчує, що у своїй роботі молочарський кооператив повинен прагнути до мінімізації маршруту збору та збільшення обсягів заготівлі молока. Для забезпечення беззбитковості обсяг заготівлі молока повинен бути не менше 1,5 т/день і довжина маршруту по збору молока 100–120 км.

Висновки

Якою повинна бути підтримка матеріальної бази молочарських кооперативів? Якщо говорити про можливий розподіл заходів підтримки, з точки зору державної політики, на безпосередніх виробників продукції скотарства (домогосподарства) і їх об'єднання (кооперативи), то при цьому заходи щодо перших можуть стосуватись умов утримання, доїння (або технології в широкому розумінні), а щодо других – налагодження збуту сировини та постачання кормів і сервісів.

Необхідно вказати також на опосередкований ефект розвитку галузі скотарства в домогосподарствах, а саме на можливість збереження середнього класу в сільській місцевості як такого. Для прикладу, специфіка рослинницької галузі

вказує на те, що навіть при застосуванні сучасних технологій, вирощуванні комерційно-привабливих культур та збуті цієї продукції за порівняно високими цінами, великими партіями, прибутковість господарювання в рослинництві в більшості господарств не перевищує 1–2 тис. грн. в перерахунку на гектар земель в обробітку. В особистих селянських господарствах цей показник є суттєво нижчим, зважаючи на те, що замість економії на власній праці (умовно безкоштовній) такі господарства постають перед необхідністю сплачувати послуги із обробітку земель (оранка, збирання урожаю тощо) за порівняно високими розцінками. Тому, як наслідок, прибуток від обробітку власних паїв виявляється незначним, а домогосподарства більше зацікавлені в тому, щоб здавати їх в оренду. Після початку формування ринку земель наслідком може стати обезземелення жителів сільської місцевості по мірі продажу земельних паїв.

Єдиним можливим способом уникнути такого сценарію є формування більш високої доданої вартості, зокрема за рахунок виробництва продукції тваринництва. Гармонізація цих відносин можлива за рахунок того, що постачальницько-збутовий кооператив може надавати послуги також із обробітку земель, виходячи із собівартості таких робіт. Іншими словами, мова йде про формування міні-кластеру, що виводить дрібнотоварну систему господарювання на більш високий техніко-технологічний рівень і може стати попереднім етапом для формування технологічних середніх ферм, що використовують місцеві ресурси та наявні земельні угіддя. Досвід формування кооперативного руху в Україні засвідчує, що незважаючи на значну кількість реалізованих благодійних проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності дрібних виробників сільськогосподарської продукції, створення кооперативів, розвиток цього напрямку в Україні залишається проблемним. Значна кількість законодавчих питань (узгодження між собою різних норм, законів) досі залишаються не вирішеними, а серед сільського населення ідея кооперації не набула масового поширення.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. С., яким я його знав / М.С. Грушевський // «Український історик» – 1966, № 01–02.
2. Збарський В.К. Проблеми кооперування малих форм господарювання на селі / В.К.Збарський, О.О.Волошин // Економіка АПК. – 2012. – № 8. – С. 62–66.

3. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В.В. Зіновчук. – К.: Логос, 2001. – 380 с.

4. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США./ В.В. Зіновчук – Логос, 1996.224с.

5. Качор А. М. І. Туган-Барановський / А.М. Качор – Вінніпер 1969.

6. Малік М.Й. Науково-методичне забезпечення розвитку кооперації в аграрній сфері економіки / М.Й.Малік // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 104.

7. Малік М.Й. Розвиток малих підприємницьких форм . Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наук. доп., за заг.ред. акад. НАН П.Т.Саблука. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 342с– Розд.6, підрозд.6.2.– С. 167–172.

8. Оцінка перспектив залучення молоді до сільськогосподарської обслуговуючої кооперації / Корінець Р.Я., Рибак Я.Я. // Регіональна економіка. – 2014р.. – №4. С. 155–164.

9. Молдаван Л.В. Роль кооперативів у подоланні сільської бідності / [Л.В. Молдаван, Д. Ф. Крисанов, Л. О. Удова] // Економіка АПК – 2010. – № 11. – С. 121–129.

- 10.Пантелеймоненко А. О. Аграрна кооперація в Україні: теорія і практика: моногр. / А.О. Пантелеймоненко. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 347 с.

- 11.Цимбал В. О. Проблеми розвитку обслуговуючої кооперації на селі / В. О. Цимбал // Агроінком. – 2011. – №4 – 6. – С.72–80.

- 12.Матеріали всеукр. наук.–прак. конф.:

- 13.«Розвиток і збереження українського села – нагальна потреба сьогодення», присвяченої 110-річчю від дня народження професора Євгена Храпливого 15–16 трав. 2008 р. м.Заліщики.

14. Офіційний сайт благодійної організації «Добробут громад». Молокопереробний завод отримує не-обхідне для роботи обладнання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heifer.org.ua/uk/golovna-stornka/281-molokopererobnij-zavod-otrimu-neobxdne-dlya-roboti-obladnannya.html>

- 15.Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua>

- 16.Діловий аграрний інтернет ресурс «Agro times». Невеликі ферми та власники індивідуальних господарств можуть одержувати прибуток від молока. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrotimes.net/journals/article/rentabelne-molocharstvo-dlya-dribnih>

17. Barton D (2000). What is a cooperative? Unpublished paper, Kansas State University, USA. Barton DG (1989). What is a cooperative? In Cooperatives in agriculture, ed. D. Cobia, 1–20. New Jersey, USA: Prentice–Hall, Inc.

18. Birchall J (2005). Co–operative principles ten years on. International Cooperative Alliance, Issue 2, 98(2):45–63. <http://www.ica.coop/>

19. Cropp R (2002). Historical development. Unpublished paper, Wisconsin Center for Cooperatives, University of Wisconsin–Madison, USA.

20. Food and Agricultural Organization (FAO). 2001. Farming Systems And Poverty: Improving Farmers' Livelihoods in a Changing World. Rome and Washington D.C.: FAO and World Bank.

УДК 338.4

О.В. ЗАХАРЧЕНКО,

к.е.н., доцент Одеська державна академія будівництва та архітектури

Ресурсозберігаючі технології як чинник формування конкурентних переваг у сільськогосподарському виробництві

Досліджено проблеми, що супроводжують розвиток аграрних підприємств. Наведено основні чинники ресурсощадної діяльності аграрних формувань. Охарактеризовано використання сучасних технологій у сільському господарстві. Приділено увагу питанням енергозбереження на підприємстві, як найбільш затратного виду ресурсу на виробництві.

Ключові слова: сільське господарство, рослинництво, тваринництво, аграрне виробництво, інноваційні технології, ресурсозберігаючі технології.

А.В. ЗАХАРЧЕНКО,

к.э.н., доцент Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Ресурсосберегающие технологии как фактор формирования конкурентных преимуществ в сельскохозяйственном производстве

Исследованы проблемы, сопровождающие развитие аграрных предприятий. Приведены основные факторы ресурсосберегающей деятельности аграрных формирований. Охарактеризовано использование современных технологий в сельском хозяйстве. Уделено внимание вопросам энергосбережения на предприятии, как наиболее затратного вида ресурса на производстве.

Ключевые слова: сельское хозяйство, растениеводство, животноводство, аграрное производство, инновационные технологии, ресурсосберегающие технологии.

O. ZAKHARCHENKO,

Ph.D., associate professor Odessa State Academy of Engineering and Architecture

Resource–saving technologies as a factor of formation of competitive advantages in agricultural production

The problems accompanying development of agrarian enterprises are investigated. The main factors of resource–saving activity of agrarian formations are given. The use of modern technologies in agriculture is characterized. Attention is paid to energy saving at the enterprise, as the most costly type of resource in production.

Keywords: agriculture, plant growing, livestock, agricultural production, innovative technologies, resource–saving technologies.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки успіху досягають ті підприємства, які випереджають за показниками розвитку конкурентів. Особливу увагу приділяють питанням ефективного використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів, що використовуються для ведення операційної та збутової діяльності.

Сільське господарство України ще не досягло високого конкурентного положення як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Це під-

трішньому, так і на зовнішньому ринках. Це під-